

**Allahverdi
Eminov**

Poeziya ecazkardır, sehrdir - adi zövqə, dərin intellektə malik olmayan oxucunun belə, gözlerini açır, varlığındakı hadisələri ilahi səviyyədə tərənnüm edir. Poeziya vücuda enerji paylayır, gözəllikdən, ülvilikdən zövq almağı bacarmayanlara həzz almaq və düşünmək imkanı yaradır. Poeziya Təbiətə biganə qalmır, ger-çəkliyin xırdı, balaca görümündən, nişanələrindən belə, sevinir, buludların dənizə tökülən göz yaşları, yarpaqların şəhli parıltısı, cansız budaqların titrəməsi, quşların ciggiltisi, canavarların ulaşması, ayların bal arısı ilə əlbəyaxası... şairi həzz almağa çağırır. Şeirdə Təbiətin kvintessiyası, ətrafın sakitliyi və ahəngi əks olunmur.

Dənizdə yem üçün vurnuxan qağayılar dalğaların hayqırtısından daha aşağı enir, xırdaca balıqları sudan ayırır. Belə poetik mənzərələri gören Məmməd Araz olan - qalan kədərini də unudur, poeziyasına məxsus fəlsəfi mənanı aşılayır, bədii sözləri fiziki ölçülərin çərçivəsindən çıxarır, təbiət hadisələrini başa düşməyə, duymağa yardımçı olur. Məmməd Araz bədii təzadlarla kifayətlənməyib, təəssüratlarını zənginləşdirir, çiçək eşqilə yamacları dolaşan, bir-iki günlük ömrünü yaşayan kəpəneklərin, barlı çiçəklərin, güllərin şirəsini əmənlə arıların, torpağa tələsən yarpaqların çapalaşmasını və sair görüntüləri əbədləşdirir. Yerləşmələri ilə Göyün naməlum predmetləri ilə bağlılıq yaradır. Məmməd Araz o əsərlərinə imza atır - real həyat hadisələri surrealist dünyagörüşü ilə səsləşir, bir-birinə qovuşur, milli həyat səviyyəsilə sadiqliyini itirmir, cəmiyyətin fəlsəfi gedışinə reaksiyasını ifadə edir.

Məmməd Araz özünü Təbiətdən kənarda heç vaxt ayırmamışdır, onun bəkirəliyi çəkirdi özünə. Təbiətin bəyazlığında, sə-sində, gurultusunda şeiriyyəti hava kimi

udurdu, dağları, təpələri, qarı, yağışı, du-manı, çiskini belə, uçqunları belə. "Uç-qun"u yazdı, "uçqunlar yamanca xoşuma gəlir, qərribə fikirlər başıma gəlir", - dedi. Xoşa gələn nəydi? Biz də uçqunlara bax-mışdıq, o anlardan sonra diqqətimizi yayın-dırmışdıq. Bəs şair necə?

**Görürsən bir anda dağ dərəsində
Uçqunlar özgə bir həyat yaradır.
Min illik təzadlar mənzərəsində
Uçqunlar təzə bir təzad yaradır.**

**Uçqundan bir bulaq gəlir dərəyə,
Uçqun bir talanın sönən yazıdır.
Uçqun təbiətin nəyinsə nəyə,
Təbiət dilində etirazıdır**

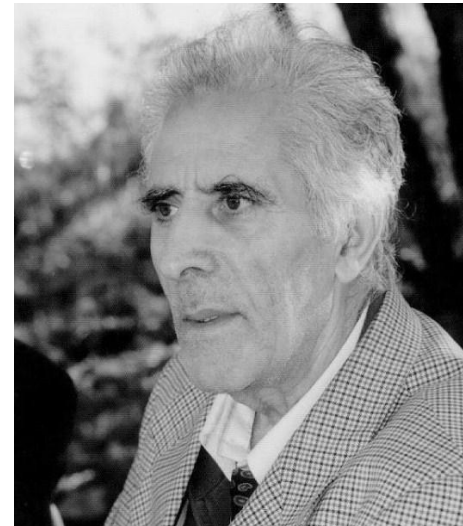
**Ayırır bir dağı bir dağdan uçqun,
Qarın göz yaşını selə döndərir.
Qartal yuvasını dağdan uçqun -
Bir düzü sonalı gölə döndərir.**

Məmməd Araz Təbiətin - sərbəst, torpaqdan və havadan güc qoparan təbiətin sirrini öyrənmək qismətini özündə tapır, poeziyanın dilinə gətirir. Təbiət şairə görə, Kainatda mövcudluğun canlı heykəlidir, canlılar səltənətidir. Bununla poeziya qazanır, bu, sönməyən enerjidir, yaradıcılığa möhürünü vurur.

Məmməd Araz Təbiətdən dəfələrlə yazmışdır ki, bu, müəyyən səbəblərlə də bağlıdır: birincisi, ixtisasca coğrafiyaçıdır, ikincisi, doğulduğu məkan təbii zənginliyi ilə seçilir, üçüncüsü, xarakterindən irəliləyən təmizliyidir.

Şeirlərinin coğrafiyası fikrimizə əsas verir. Şairin təbiətə bağlılığında bir mühüm məsələyə toxunmaq istərdim: bəzi məmur təbəqələrin Təbiətə qarşı laqeydliyi, meşələri qırıb pambıq sahələri yaratması, nadir bitən ağacların kəsib evinə mebel düzəltməsi, Xəzəri neft buruqlarından axan mazuta bulaşdırması və ilaxır hadisələr! Belə gerçəklik qarşısında heyrlənməyə

bilmir. İnsan davranışında elə emosional hallar baş verir - sakit ötürşür, həyəcan - heyret oyadır, insanı səksəkəyə salır, nigar-çılıq yaradır, bunlar birbaşa ağıldan qaynaqlanır, özümüzə pıçıldayırıq: "Məni onun hərəkəti heyrləndirdi", "Heyrətimdən ağladım", "Heyrətimdən sarsıldım" və s. Gözəllik qarşısında da heyrlənirik, ye-

nə də əlimizi göyə qaldırıb qışqırıq. Də-məli, Sözün mifik sirri yox deyil. Məmməd Araz şeirlərində "heyret", "hayqırtı" nidası-na tez-tez rast gəlirik: "Muğanda ceyran azalıb, günahkar ovçudurmu gözəlliyə qə-nim kəsilmişdir?"

**Bu düzləri düz keçin,
Haraysız, səssiz keçin.
Şirvanda ov gəzməyin,
Mili tufəngsiz keçin:
Ceyran azalıb,
Yaman azalıb!**

Qoca dənizçinin vədəsi yetişdiyi üçün təqaüdə çıxarırlar, o isə sevinib dincəlmə-yin əksinə heyrlənir:

**Qopdu qasırğa da, pilədi qar da,
Səslədi qocanı hər səda, hər kəs.
Yox, onu dənizdən ayırsalar da,
Sahildən ayıra bilmədi heç kəs!**

Şairə - Məmməd Araz Təbiətin tədqiqatçısı kimi yanaşmaq ədalətli olardı.

O, Təbiətdə yaşam tərzini, canlıların mü-hitə uyğunlaşması və s. proqnozlar vermiş-dir.

"Göy-göl", "Professor Güle məktub", "Bir axşamın balladası", "Qarabağ düzü", "Araz üstə çinar gördüm", "Əlvida dağlar", "Şuşada bir gecə" şeirləri misilsiz nümunə-lərdir.

Məmməd Araz Təbiətin adı predmetinə həssaslığına qarşı təbii baxıram, təbiətin həzin, yumşaq, yeri gələndə sərt, qəzəbli yazmasında qeyri-adilik görmürəm.

Azərbaycan torpağının nəqşi-cahanı Naxçıvanın ən qədim qalaları, zirvəli dağla-rı, Batabat gölü, Araz çayı, bulaqları.

Şair Bakıda təhsil alıb yaşayanda da, şeirlərini qələmə alanda da doğulduğu yur-du unutmamış, baş çəkmiş, silinməz xatirə-lərinə qayıtmışdır. Yenidən qayıdanda o tə-biətin qoynuna necə?

**Mən bura gül-çiçək
Dərməyə gəlmişdim.
Nəğməni nəğməyə
Verməyə gəlmişdim.
Uşaqlıq çağımı
Görməyə gəlmişdim...
Nə gördüm? -
Gözəlin yerində
Bir çılpacaq tala var,
Bulağın yerində
Bir çılpacaq tala var...**

Zalım harınlar, gözəlliyi qarnında axta-ranlar, bulağın suyu ilə gölməçə suyunu dəyişik salanlar nə etmişlər?

Poeziya haqqında hər zaman düşünmə-yə dəyər, çünki həm emosionallığa, həm də ağıla, zəkaya çəkir şairi.